

Pravděpodobný nálezový dukát Zikmunda Lucemburského z Vamberka (okr. Rychnov nad Kněžnou)

Vojtěch Brádle

Abstract: A Probable Single Find of a Ducat of Sigismund of Luxembourg from Vamberk (Rychnov nad Kněžnou District)

A Hungarian ducat of Sigismund of Luxembourg (1387–1437) was found in 1922 or 1927 on a field presumably near the city of Vamberk. However, it appears that its findspot has been linked to the village of Pěčín in the literature until now.

Keywords: Rychnov nad Kněžnou District; Hungary; Sigismund of Luxembourg; ducat; single find

Ve svém příspěvku o nálezech mincí na Vamberecku se Josef Černý zmínil o objevu různých artefaktů na poli č. katastru 757 u Pěčína (okr. Rychnov nad Kněžnou), které mělo patřit jeho rodině. Mezi objevenými předměty figuroval rovněž „krásný dukát Zikmundův“.¹ Šťastným nálezcem podle citované zprávy měla být v roce 1927 autorova manželka a posléze mělo dojít k odevzdání mince do sbírky muzea ve Vamberku. Jako dukát uherský ji pak uvádí soupis našich nálezů od Emanuely Nohejlové-Prátové.²

V rámci probíhajícího studia numismatických sbírek muzeí na Rychnovsku však bylo zjištěno, že publikované údaje jsou nejspíše výrazně zkreslené. Předně by nález neměl být vůbec spojován s Pěčínem.³ Předmětné pole č. katastru 757 v současnosti již neexistuje. Dnes je stejný prostor součástí více parcel, ale naprostá většina náleží k č. 3557. Ačkoliv J. Černý uvedl, že příslušný pozemek patřil jeho rodině, tak evidentně měl v jím uváděnou dobu jiné vlastníky. Podle sdělení jeho vnuka navíc Černí nevlastnili v Pěčíně dokonce žádné pozemky.

¹ Černý 1951, s. 97.

² *Nálezy II/3*, s. 181, č. 2324. Nález byl následně opakovaně zmiňován v literatuře; nejnověji patrně Budaj – Polanský 2020, s. 176, tab. 14, č. 23.

³ Za cennou pomoc při zjišťování informací ohledně lokalizace jsem zavázán PhDr. Martině Bekové z Muzea a galerie Orlických hor v Rychnově nad Kněžnou (dále jen MGOH RK), Lumíru Černému, vnukovi autora výše citovaného příspěvku o nálezech na Vamberecku, Miroslavu Petrovi, starostovi obce Pěčín, a Luboši Matějkovi z Katastrálního úřadu pro Královéhradecký kraj, katastrálního pracoviště Rychnov nad Kněžnou.

Pro zjištění potenciálně správného naleziště hraje podstatnou roli zachovaná sepsaná vzpomínka J. Černého na založení vambereckého muzea.⁴ V ní se hovoří o tom, že nález se stal „na poli za Bednářovými domky“, a to už v roce 1922. Chybí ovšem informace o katastru, na kterém by se ono pole mělo nacházet. Naštěstí lze lokalizovat uvedené „Bednářovy domky“. Ty nechal pro své zaměstnance postavit průmyslník Antonín Bednář ve Vamberku-Zářečí. Jedná se o prostor dnešních ulic Fibichova a Förstrova.⁵ Někdejší parcela s číslem 757 ležela jen nedaleko od nich. Kromě okrajové části jde o současný pozemek č. 702/1. Takto již vypadá situace nadějněji, jenže ani zdejší číslo 757 rodina Černých v době objevu nevlastnila.

Na stejném katastru však zůstat můžeme, neboť manželé Černí a po nich jejich syn Lumír zde vlastnili hned několik parcel. Podle sdělení Luboše Matějky šlo o původní čísla 630, 770/2, 774/2, 775/1–2, 776 a 835–837. Kromě prvních dvou ostatní už neexistují a jejich plocha náleží k současným pozemkům č. 5450–5453 (774/2, 775/1–2, 776), resp. 5472 a 5475 (835–837). Klíčové je, že všechny se nacházejí v části vambereckého katastru, pro kterou lze z pohledu vlastního Vamberka použít označení „za Bednářovými domky“. Katastrální čísla 630 a 770/2 leží dokonce v jejich těsném sousedství. U nich ale nejde o pole, takže k nálezu došlo spíše na některém jiném. Místo objevu se už asi nepodaří zúžit více než na okruh zmíněných parcel na pravém břehu řeky Zdobnice.

Těžko zodpověditelnou otázkou je, jak mohlo dojít k tak velkému zkreslení informací v publikovaném příspěvku. I když článek J. Černého obsahuje různé nepřesnosti či problematické údaje rovněž u jiných nálezů, tak zde je míra zkreslení skutečně značná. Místo Pěčina došlo k objevu patrně někde na okraji Vamberka, ale to zjevně nikoliv na původně uváděné parcele č. katastru 757. Jako jistý nelze přijímat ani rok objevu, když vedle publikovaného údaje (1927) známe dnes i odlišnou dataci (1922).

Po přibližném určení snad správné lokality se můžeme podívat, jaký byl pravděpodobný další osud nalezené mince, jež měla být věnována do vambereckého muzea. Ve dvojici starých muzejních inventářů je zapsáno celkem pět zlatých ražeb a mezi nimi skutečně zjistíme jeden „dukát Zikmunda“.⁶ V obou knihách je uvedeno, že příslušný exemplář byl do sbírky získán nákupem. *Inventář Vamberk II* zároveň uvádí jako jméno původního vlastníka právě J. Černého. I když tedy zjevně mince muzeu nebyla darována, jak vyplývá z formulace v jeho příspěvku, ale prodána, tak by se mělo jednat o totožnou ražbu.

⁴ *Vzpomínka na založení mus. spolku Lützov*. Za připravení materiálů spjatých s dějinami muzea ve Vamberku, které se nacházejí ve Státním okresním archivu v Rychnově nad Kněžnou, děkuji jeho pracovníkům. K historii muzea stručně Pavel 1968, s. 180–182 nebo Vinterová 2017, s. 30–31; přehledový popis vývoje muzejní numismatické sbírky Brádle 2021, s. 23–30.

⁵ Berger 2013, s. 11.

⁶ *Inventář Vamberk I*, s. 108, inv. č. 4292; *Inventář Vamberk II*, nestránkováno, inv. č. 1400. Za možnost prostudovat materiály k dějinám muzea ve Vamberku, jež jsou uloženy v MGOH RK, a doplňující konzultace bych rád poděkoval Mgr. Tomáši Zelenkovi, Mgr. Tereze Vinterové a Ing. Tereze Zemánkové.

V 70. letech 20. století vznikl další inventář, v němž sice najdeme opět pětici zlatých mincí, ale u žádné se údajně nejednalo o „dukát Zikmunda“.⁷ Stejně jako ve starších evidenčních knihách tu máme zaznamenanu trojici ražeb Marie Terezie (1740–1780) a místo dřívější jedné mince Leopolda II. (1790–1792) figurují nově dvě. Existují ovšem důvody pro domněnku, že jeden zápis byl zmatečný a ve skutečnosti šlo o původní Zikmundův dukát.

Předně musíme říci, že záznamy pořídil někdo, kdo se evidentně v oblasti historických platidel příliš neorientoval. Jinak si lze těžko vysvětlit, že v zásadě snadno určitelné novověké nominály jsou označeny jako „zlaté groše“. Jestliže si dotyčná osoba nedokázala poradit s nimi, tak určení potenciálně středověkého dukátu pro ni muselo být neřešitelným problémem. U čtyř z uvedených „zlatých grošů“ jsou poznamenány letopočty ražby. U jednoho Leopoldova ovšem chybí (pořad. č. 3260/70) a zapisovatel jej tedy logicky na něm nedokázal identifikovat.⁸

Protože vamberecké muzeum se v roce 1976 stalo pobočkou dnešního Muzea a galerie Orlických hor v Rychnově nad Kněžnou, byly mince později uloženy zde. V průběhu roku 1989 byl realizován menší převod numismatického materiálu z Rychnova do současného Muzea východních Čech v Hradci Králové (dále jen MVČ HK), jehož součástí byla mj. pětice zlatých ražeb. Vedle tří mincí Marie Terezie a jedné Leopolda II. se objevuje uherský dukát Zikmunda Lucemburského (1387–1437).⁹ Bohužel předávací seznam neobsahuje žádné odkazy na dřívější rychnovskou či vambereckou evidenci, které by prokazatelně ukázaly, že jde stále o totožné ražby; je to však více než pravděpodobné.

Pokud je celá úvaha správná, tak Zikmundův dukát, který se dnes nachází v MVČ HK, reprezentuje exemplář, k jehož nález došlo snad někdy v letech 1922 či 1927 na některém poli u Vamberka. Aktuálně je evidován pod inventárním číslem N/N 27376.

UHRY, Zikmund Lucemburský (1387–1437)

Mincovna: *Kremnica*, hrabě komory Petr Druslin nebo David Rosenfeld (?)

AV dukát, cca 1404 nebo 1424–1427 (?)

Lit.: *Pohl* 1974, tab. 10, č. D 2–25; *Huszár* 1979, s. 93, č. 573; *Lengyel* 2013, s. 78–79, č. 18/17.

1. 3,199 g; průměr min./max.: 19,6/20,3 mm (MVČ HK, inv. č.: N/N 27376)

Na lící straně popisovaného dukátu je vyražen čtvrcený uhersko-český znak a na té rubní se vedle postavy sv. Ladislava objevují značky, které typologie A. Pohla spojuje s kremnickou mincovnou a Petrem Druslinem. Jako dataci autor uvádí dobu kolem roku 1404. Stejně připsání i datování zjistíme v katalogu uherských

⁷ *Inventář Vamberk III*, s. 85, pořad. č. 3257/70–3261/70.

⁸ Je vhodné doplnit, že *Inventář Vamberk III* vznikl kvůli neuspokojivému výsledku revize sbírkové evidence „pod vnějším úředním tlakem“ ve značné rychlosti. Viz *Brádle* 2021, s. 26, pozn. 14. Okolnosti vzniku tohoto pramene se odráží na jeho výpovědní hodnotě.

⁹ *Seznam*, položka č. 4.

Obr. 1. Vamberk – dukát Zikmunda Lucemburského (2:1; foto P. Kopecká).

středověkých ražeb ze sbírky Kunsthistorisches Museum ve Vídni.¹⁰ Podle novější práce A. Lengyela se ovšem má jednat o dukát až z let 1424–1427, spjatý s působením Davida Rosenfelda.

Exemplář uložený v královéhradeckém muzeu se sice dochoval v poměrně dobrém stavu, ale z hlediska hmotnosti a průměru střížku se vyznačuje zřetelně podprůměrnými hodnotami, což lze zdůvodnit někdejší částečným záměrným opilováním okraje.

Na závěr tohoto krátkého příspěvku můžeme doplnit, že v okolí Vamberka mělo dojít k objevu uherských Zikmundových dukátů na více místech. Prakticky v jeho sousedství leží Vyhnánov a necelých 10 km severozápadním směrem se nachází obec Libel.¹¹ Na rozdíl od zde rozebíraného nálezu jednotlivé, patrně ztrátové mince byly další Zikmundovy ražby ze zmíněných lokalit součástí hromadných souborů.

Prameny a literatura

Berger, M. 2013: Antonín Bednář – osobnost a vzor. Vamberecký zpravodaj 50/7–8, s. 11.

Brádle, V. 2021: Poznámky k numismatickým sbírkám muzeí Rychnovska II (Městské muzeum ve Vamberku). Orlické hory a Podorlicko 28/1–2, s. 23–30.

Budaj, M. – Polanský, L. 2020: Uherské středověké dukáty ze sbírky Národního muzea. Zlaté ražby od Karla I. Roberta z Anjou po Jana I. Zápolského (1325–1540). Praha.

Černý, J. 1951: Nálezy mincí v okolí Vamberka. Numismatický časopis 20, s. 97–98.

Gyöngyössy, M. – Winter, H. 2007: Münzen und Medaillen des ungarischen Mittelalters 1000–1526. Wien – Milano.

Huszár, L. 1979: Münzkatalog Ungarn von 1000 bis heute. Budapest – München.

Inventář Vamberk I: Inventář sbírky Městského musea Vamberk. Muzeum a galerie Orlických hor v Rychnově nad Kněžnou.

¹⁰ Gyöngyössy – Winter 2007, s. 85, č. 890–891.

¹¹ K nim např. Černý 1951, s. 97–98; Nálezy II/3, s. 144–145, č. 2102 a s. 245, č. 2663; Budaj – Polanský 2020, s. 176 a 178, tab. 14, č. 15 a 60.

- Inventář Vamberk II*: Inventář sbírek Městského musejního spolku „Lützow“ pro Vamberk a okolí (Lützowovo muzeum II). Muzeum a galerie Orlických hor v Rychnově nad Kněžnou.
- Inventář Vamberk III*: Inventář sbírky muzea Vamberk. Muzeum a galerie Orlických hor v Rychnově nad Kněžnou.
- Lengyel, A. 2013: Hungarian Medieval Coinage. Gold Book 1325–1540. Budapest.
- Nálezý II/3: Nohejlová-Prátová, E. 1956: České, moravské a slezské nálezy mincí údobí grošového (1300–1547). In: Nohejlová-Prátová, E. (ed.): Nálezy mincí v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Díl II. Praha, s. 113–298.
- Pavel, B. 1968: O vzniku a osvětové činnosti Městského muzea ve Vamberku. Orlické hory a Podorlicko 1, s. 180–182.
- Pohl, A. 1974: Ungarische Goldgulden des Mittelalters (1325–1540). Graz.
- Seznam: Seznam (č. 7) k hospodářské smlouvě č. HS/2/1989-OMOH ze dne 29. května 1989. Muzeum východních Čech v Hradci Králové.
- Vinterová, T. 2017: Z historie zrušených městských muzeí. Orlické hory a Podorlicko 24/1–2, s. 26–33.
- Vzpomínka na založení mus. spolku Lützov: Vzpomínka na založení mus. spolku Lützov pro Vamberk a okolí čest. dlouholetým členem p. Josefem Černým. Státní okresní archiv Rychnov nad Kněžnou, Drobné fondy – Město Vamberk, Městské muzeum, složka Dějiny městského muzea, sign. 284/11, karton č. 17.

Summary

A Probable Single Find of a Ducat of Sigismund of Luxembourg from Vamberk (Rychnov nad Kněžnou District)

A Hungarian ducat of Sigismund of Luxembourg (1387–1437) was found in 1922 or 1927 on a field presumably near the city of Vamberk. However, it appears that its find-spot has been incorrectly linked to the village of Pěčín in the literature until now. The coin reportedly came to the museum in Vamberk. Presumably, it might have been the very same specimen that is nowadays stored in the numismatic collection of the Museum of Eastern Bohemia in Hradec Králové. The discussed ducat was issued in the Mint of Kremnica around 1404 or – according to current knowledge – only between 1424 and 1427.

PhDr. Vojtěch Brádle
Muzeum východních Čech v Hradci Králové
Eliščino nábřeží 465
500 03 Hradec Králové
v.bradle@muzeumhk.cz